

เปรียบเทียบทฤษฎีสิทธิมนุษยชนของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ
**The Comparison of Human Rights Between Mahatma Gandhi
and Buddhathassa Bikkuk**

พระไกรสร สุมนโน (กันมา),
ทวิศักดิ์ ไครบุตร และ สุขพัฒน์ อนนท์จารย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
**Phra Kaison Sumano (Kanma),
Taweesak Kraiboot and Sukkhaphat Anonjarn**
Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus
Corresponding Author, E-mail: rockhop8899@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาสิทธิมนุษยชนตามทฤษฎีของมหาตมะคานธี 2. เพื่อศึกษาสิทธิมนุษยชนตามทฤษฎีของพุทธทาสภิกขุ 3. เพื่อเปรียบเทียบทฤษฎีสิทธิมนุษยชนตามทฤษฎีของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า สิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค เสรีภาพ และอิสรภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ มหาตมะ คานธี ได้สอนให้คนอื่นเสียใจทุกชั้นวรรณะเกิดความเข้าใจว่า พวกเขาสิทธิทุกประการที่จะกระทำการใด ๆ ด้วยเกียรติภูมิเช่นเดียวกับผู้อื่น คานธีให้ชาวฮินดูวรรณะสูงเคารพคนจัณฑาล และอนุญาตให้คนจัณฑาลเข้าไปในเทวาลัยอันเป็นสถานที่ที่คนจัณฑาลถูกห้ามเข้าเป็นเวลาอันยาวนาน คานธีได้ให้การศึกษาแก่คนจัณฑาลได้สอนวิชาช่างฝีมือให้แก่เขา และพิสูจน์ให้เห็นว่าคนจัณฑาลก็มีความเฉลียวฉลาดเช่นเดียวกับชาวฮินดูคนอื่น ๆ มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ สันติภาพคือการที่มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ แล้วแสดงออกมา มนุษยธรรมก็คือธรรมะสำหรับทำความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ก็คือความมีจิตใจสูง จิตใจสูงก็คือรู้จักทนให้อยู่เหนือปัญหา และความทุกข์ทั้งปวง เรื่องความทุกข์หรือปัญหานี้เอามาเป็นเรื่องเดียวกันก็ได้ ถ้ามีความทุกข์มันก็เป็นปัญหา ถ้ามีปัญหามันก็ต้องเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เป็นธรรมดาสงครามทุกชนิดระดับหายไป สงครามทุกชนิดที่ใช้ความรุนแรง สงครามทางบีบคั้นโดยเศรษฐกิจหรือโดยวิถีทางใดๆ ที่จะบีบคั้นกันได้ก็จะเรียกได้ว่าสงครามไปหมด สงครามทุกชนิดเหล่านั้นระดับหายไป เพราะความมีมนุษยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของสันติภาพ

คำสำคัญ: เปรียบเทียบทฤษฎีสิทธิมนุษยชน; มหาตมะคานธี; พุทธทาสภิกขุ

* วันที่รับบทความ : 3 กันยายน 2565; วันแก้ไขบทความ 3 ตุลาคม 2565; วันตอบรับบทความ : 4 ตุลาคม 2565

Received: September 3, 2022; Revised: October 3, 2022; Accepted: October 4, 2022

Abstracts

This academic article There is a monk's object. 1. To study human rights according to the viewpoint of Mahatma Gandhi 2. To study human rights according to the viewpoint of Buddhadasa Bhikkhu 3. To compare the views of human rights according to the views of Mahatma Gandhi with the Buddhadasa Bhikkhu. From a comparative study, it was found that human rights are human dignity, equality, liberty and freedom in life and body, which are the natural rights of man. Mahatma Gandhi has taught Indians of all castes to understand that. They have every right to act with dignity like everyone else. Gandhi gave Hindus of high castes respect to the untouchables. and allowed the outcasts to go into the temple where the outcasts were forbidden to enter for a long time. Gandhi educated the outcasts, taught him artisans. and proved that the outcasts were as intelligent as other Indians. All human beings have perfect humanity. Peace is the complete humanity of all human beings. then express Humanity is the Dharma for humanity. Humanity is high-mindedness. A high mind is knowing until you put yourself above the problem and all suffering. Suffering or this problem can be taken as the same story. If there is suffering, it is a problem. If there is a problem, it must cause suffering naturally. All kinds of war will be suppressed and extinguished. All kinds of violent wars War of the way, oppressed by economy or by any means. To squeeze each other, it can be called a war. All of those wars have ceased to exist. because of humanity which is the foundation of peace.

Keywords : Comparison Human Rights; Mahatma Gandhi; Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

สิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 25 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 ว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561 : 6) มาตรา 26 ถึง 49 ได้บรรยายขอบเขตของสิทธิเฉพาะในบางด้าน เช่น ความยุติธรรมทางอาญา การศึกษา การไม่เลือกปฏิบัติ ศาสนา และเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในการรวมกันเป็นชุมชนและมีส่วนร่วมในการร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อันเป็นประโยชน์ของประชาชนโดยรวมรัฐธรรมนูญได้สร้างกลไกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้การดำเนินงานขององค์กรของรัฐหรือการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญโดยผ่านกระบวนการศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทางอ้อม กับอีกหนึ่ง

ช่องทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติเป็นที่มาอันสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชน (เสนห์ จามริก, 2545 : 37) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ.2540 มาตรา 334 ได้ออกกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และอีก 2 ปีต่อมา รัฐบาลในขณะนั้นได้ออกกฎหมายมารองรับเรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542” ซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้ (1) มาตรา 3 ให้คำจำกัดความว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม จากความหมายของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมานั้น องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปริญญสาเกล้าว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2491 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลอย่างจริงจังตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ และเพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะไปใช้ในแนวทางปฏิบัติในประเทศของตนต่อไป หลักการสำคัญที่สุดของสิทธิมนุษยชนคือ มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยที่ปริญญสาเกล้าว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุไว้ว่า สิทธิมนุษยชนใช้กับมนุษย์ทุกคนโดยเสมอกัน ไม่ว่าอยู่ที่ใด รัฐใด มีเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมใด โดยสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลได้รับการรับรองทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้

สิทธิมนุษยชนใช้ได้ทุกที่ทุกเวลาในแง่ที่เป็นสากล และสมภาคในแง่ที่เหมือนกันสำหรับทุกคน สิทธิดังกล่าวต้องการความร่วมมือรู้สึกและหลักนิติธรรม และกำหนดพันธะต่อบุคคลให้เคารพสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น สิทธิดังกล่าวไม่ควรถูกพรากไปยกเว้นอันเป็นผลของกระบวนการทางกฎหมายที่ยึดพฤติกรรมแวดล้อมจำเพาะ ตัวอย่างเช่น สิทธิมนุษยชนอาจรวมเสรีภาพจากการจำคุกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การทรมาน และการประหารชีวิต สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถูกพรากไปได้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น ความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเคารพ และความเป็นอิสระ สิทธิมนุษยชนไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิดที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่คือแนวคิดที่ได้รับการนิยาม และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้งนี้ การขับเคลื่อนขบวนการสิทธิมนุษยชนพัฒนาขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะความเหี้ยมโหดของฮอโลคอสต์ (Holocaust-ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือพันธุ์ชาติ) ก่อนที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจะมีมติเห็นชอบ “ปริญญสาเกล้าว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (The Universal Declaration of Human Rights: UDHR) เพื่อเป็นกรอบในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948

ปริญญสาเกล้าว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแบ่งสิทธิและเสรีภาพออกเป็น 30 หมวด เช่น สิทธิในการแสวงหาที่ลี้ภัย สิทธิในการมีเสรีภาพจากการทรมาน สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในการศึกษา ไม่มีใครสามารถพรากสิทธิและเสรีภาพนี้ไปจากเราได้ เพราะสิทธิและเสรีภาพนี้เป็นของพวกเราทุกคน ซึ่งนับตั้งแต่มีการกำหนดปริญญานี้ขึ้นเมื่อเจ็ดสิบปีที่แล้ว ปริญญสาเกล้าว่าด้วย สิทธิมนุษยชนได้ถูกใช้เป็นรากฐานของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศทุกฉบับ สิทธิมนุษยชนมีคุณลักษณะเฉพาะซึ่งได้รับการ

ยอมรับโดยประชาคมโลกคือหลักความเป็นสากล สิทธิมนุษยชนเป็นของมนุษย์ทุกคน พრაกไปไม่ได้ สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถูกพრაกไปจากเราได้ และไม่สามารถแบ่งแยกได้ เพราะสิทธิทุกสิทธิล้วนเกี่ยวข้องกัน รัฐบาลไม่สามารถเลือกที่จะเคารพสิทธิใดสิทธิหนึ่งได้ สิทธิทุกสิทธิต้องได้รับการเคารพอย่างเท่าเทียมกัน

สิทธิมนุษยชนตามทฤษฎีของมหาตมะคานธี

มหาตมะ คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi) “มหาตมะ” แปลว่า “ผู้มีจิตวิญญาณอันสูงส่ง” ถือกำเนิดในเมืองปอร์บันดร์ รัฐคุชราต ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย เมื่อวันที่ 2 ต.ค.1869 ในตระกูลชนชั้นสูง คานธีใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและการไม่ใช้ความรุนแรง เติบโตในสภาพแวดล้อมของศาสนาฮินดูและศาสนาอื่นๆ ด้วย ทำให้ได้รับอิทธิพลความเชื่อของหลายศาสนา คานธีมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของอินเดียโดยไม่เกิดความรุนแรงและสงครามใดๆ ขณะนั้น อินเดียเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษ คานธีเป็นนักธรรมศาสตร์เคลื่อนไหวทางการเมืองผู้ชาญฉลาดได้นำการต่อสู้เรียกร้องเอกราชให้อินเดีย และต่อสู้เพื่อสิทธิของผู้ยากไร้ทั้งหลาย การต่อสู้แบบสันติวิธีที่ไร้ความรุนแรงของคานธีในครั้งนั้น ได้รับการยกย่องไปทั่วโลกและยังถูกกล่าวขานมาจนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ.1888 คานธีได้เดินทางไปอังกฤษ เพื่อศึกษากฎหมายและฝึกฝนอาชีพเป็นทนายความ ช่วงที่อยู่อังกฤษ คานธีได้อ่านหนังสือ ภควัทคีตา (Bhagavad Gita) และประทีปแห่งเอเชีย (The Light of Asia) หนังสือพุทธประวัติของ Edwin Arnold ทำให้คานธีได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและคำสอนของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา คานธีกล่าวว่า หนังสือ 2 เล่มนี้ได้ให้ทัศนะใหม่ในการมองชีวิต โดยเฉพาะเรื่องความมุ่งมั่นที่จะมีชีวิตเพื่อการเสียสละ

มหาตมะ คานธีเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างแก่ชาวอินเดียในการปฏิบัติตามหลักศาสนาฮินดูที่เคยได้รับการพร่ำสอนในวัยเด็ก คานธีได้เดินทางกลับอินเดียเพื่อทำงานเป็นนักกฎหมาย แต่คานธีกลับแพ้คดีในการว่าความในคดีแรก และถูกไล่ออกจากสำนักงานของทางการอังกฤษ ความอับอายทำให้คานธีตัดสินใจรับตำแหน่งงานในประเทศแอฟริกาใต้ โดยออกเดินทางโดยเรือเมื่อเดือน เมษายน 1893 แล้วใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 21 ปี ตอนที่ไปถึงแอฟริกาใต้ เขาถูกห้ามไม่ให้โดยสารในรถไฟชั้นหนึ่งเพราะสีผิวของเขา ความรู้สึกตกตะลึงกับการปฏิบัติที่เลวร้ายต่อผู้ย้ายถิ่นชาวอินเดีย ทำให้คานธีก่อตั้งองค์การอินเดียยง คองเกรส ในจังหวัดนาทาล เพื่อต่อสู้กับการแบ่งแยกเชื้อชาติ ซึ่งในเวลาต่อมาได้ช่วยพัฒนาแนวคิดเรื่องการประท้วงโดยสันติของพลเมือง คานธีถูกจับกุมฐานจัดการผลงานประท้วงและเดินขบวนต่อต้านการเรียกเก็บภาษีต่อผู้มีเชื้อสายอินเดีย แต่อังกฤษถูกกดดันให้ยกเลิกการเก็บภาษีดังกล่าวและปล่อยตัวคานธีในเวลาต่อมา

คานธีเดินทางกลับอินเดีย และเริ่มการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชให้อินเดีย หลังเกิดเหตุสังหารหมู่ที่เมืองอมฤตสาร์ ซึ่งเป็นเมืองศักดิ์สิทธิ์ของชาวซิกข์ โดยฝ่ายอังกฤษได้เปิดฉากยิงใส่ผู้ประท้วง ทำให้มีเสียชีวิตราว 400 คน และบาดเจ็บอีก 1,300 คน การเรียกร้องให้ประชาชนออกมาประท้วงโดยสันติของคานธีได้รับการตอบรับจากชาวอินเดียทุกชนชั้นวรรณะและทุกศาสนา เขาเรียกร้องให้ประชาชนหยุดให้ความร่วมมือ

กับเจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษ ซึ่งรวมถึงการคว่ำบาตรสินค้าจากอังกฤษ (ดวงธิดา ราเมศวร์, 2537 : 240) เหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้อังกฤษจับกุมคานธีในข้อหาปลุกระดมมวลชน และลงโทษจำคุกเขาเป็นเวลา 2 ปี อังกฤษบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยปลุกระดมมวลชน ในช่วงทศวรรษที่ 1870 เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคม ซึ่งคานธีชี้ว่า เป็นกฎหมายที่ถูกออกแบบมาเพื่อกดขี่เสรีภาพของพลเมือง ในปี 1931 คานธีเดินทางมายังกรุงลอนดอนเพื่อร่วมการประชุมโต๊ะกลม Round Table Conference ในฐานะผู้แทนของพรรคคองเกรสแห่งชาติอินเดีย คานธีปรากฏตัวในชุดแบบดั้งเดิมของอินเดีย แต่การประชุมจบลงด้วยความล้มเหลวสำหรับคานธี ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 62 ปี ตอนนั้นอังกฤษยังไม่พร้อมจะมอบเอกราชคืนให้แก่อินเดีย ขณะที่ผู้แทนชาวมุสลิม ชาวซิกข์ และอื่นๆ ไม่สนับสนุนวิสัยทัศน์ในการรวมอินเดียเป็นหนึ่งเดียวของคานธี พวกเขาเชื่อว่าคานธีไม่ใช่ตัวแทนของชาวอินเดียทุกคน

หลังจากนั้น คานธีได้ถอนตัวออกจากพรรคคองเกรสและเวทีการเมือง แต่เขายังคงเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมของกลุ่มคนจัณฑาล อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการเรียกร้องให้มวลชนออกมาเคลื่อนไหว และการแสดงอารยะขัดขืนอย่างต่อเนื่องของเขาค่อย ๆ ทำให้ทางการอังกฤษต้องยอมเจรจาด้วยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้จักรวรรดิอังกฤษอ่อนแอลง และเป้าหมายสำคัญของคานธีก็กลายเป็นความจริง ในปี 1947 อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ แต่ความหวังว่าชาวฮินดูและชาวมุสลิมจะอยู่ร่วมกันในประเทศเดียวของคานธีต้องแตกสลาย เมื่อประเทศถูกแบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ อินเดียและปากีสถาน การแบ่งแยกประเทศได้นำไปสู่ความรุนแรงยิ่งขึ้น คานธีเดินทางกลับไปยังกรุงนิวเดลีเพื่อช่วยปกป้องชาวมุสลิมที่เลือกจะปักหลักอยู่ในอินเดีย เขาเริ่มการอดอาหารประท้วงเพื่อสิทธิของชาวมุสลิม หลังอินเดียได้รับเอกราชไม่ถึง 6 เดือน คานธีเดินทางไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาในเมือง แต่เขาก็กลับถูกชาวฮินดูที่มีแนวคิดสุดโต่งยิงเสียชีวิต โดยชายคนดังกล่าวโกรธแค้นที่คานธีมีแนวคิดเป็นมิตรกับชาวมุสลิมและปากีสถาน การจากไปของคานธีสร้างความอาลัยให้คนทั่วโลก เพราะเขาคือสัญลักษณ์แห่งสันติภาพ ผู้ที่มีความฝันในการทำให้อินเดียเป็นประเทศที่ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา วรรณะ และชนชั้น ไม่เคยกลายเป็นจริง คานธีได้ใช้ชีวิตกว่าห้าสิบปี อุทิศให้แก่การปฏิบัติงาน เพื่อให้อินเดียได้รับอิสรภาพ จิตใจของท่านจะชื่นชมโสมนัสสักเพียงไร ในเมื่อในที่สุดความฝันอันนั้นได้กลายเป็นความจริงขึ้นมา คานธีต้องเผชิญกับความลำบากยากเข็ญเพียงไรในระยะเวลาอันยาวนานนั้น คานธีต้องถูกส่งเข้าคุกเข้าตะรางกี่ครั้ง เนื่องจากทำการต่อต้านรัฐบาลของต่างชาติต่างภาษา เป็นเวลาที่ครั้งก็หนักที่คานธีต้องอดอาหารในเมื่อการชี้แจงแสดงเหตุผลด้วยวิธีอื่นต้องประสบกับความล้มเหลวในอันที่จะเร้าใจคนได้ ในระยะเวลาประมาณห้าสิบปีนั้น คานธีได้กลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไปเพียงไร ชื่อเสียงของคานธีเป็นที่รู้จักของคนทั้งที่สูงที่สุดและที่ต่ำที่สุดทั่วโลก ขอให้คานธีเพียงแต่แสดงความปรารถนาออกมาเท่านั้นแหละ ประชากรชาวอินเดียผู้กตัญญูรู้คุณก็จะสร้างปราสาทที่สวยงามที่สุดเท่าที่จะสวยงามได้ในโลกให้แก่ท่าน แต่คานธีมิได้ปรารถนาสิ่งไรเพื่อตัวเองเลย ทั้งหมดที่คานธีเคยเอ่ยปากขอก็คืออิสรภาพของอินเดียจากอังกฤษ ความเมตตาการุณย์สำหรับพวกหรือชนจากพวกฮินดูวรรณะสูง และขอให้ชาวฮินดูและชาวมุสลิมจะมีชีวิตอยู่

ร่วมกันฉันพี่น้อง ภารกิจในบั้นปลายประการหนึ่งแห่งชีวิตอันดงามของคานธีก็คือการอดอาหาร เพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม

คานธีพยายามยับยั้งโทสะของคนที่กำลังโกรธแค้น ปลอบใจผู้ที่ได้รับภัยพิบัติ และนำสันติไปให้ทุกแห่งหนที่ท่านอย่างเท่าเข้าไปถึง ครั้นแล้วคานธีก็เริ่มการอดอาหารครั้งสุดท้ายที่ยิ่งใหญ่พร้อมใจที่จะสละชีวิตในการทรมานตนเองเพื่อขอร้องบาปกรรมที่ลูกหลานผู้บาปบุญญาของท่านได้ก่อขึ้น อีกครั้งหนึ่งที่ความกล้าหาญอันละมุนละไมของคานธีได้มีชัยและพร้อมกันนั้นความสงบสุขที่กลับคืนมาสู่ผืน เหนือการใช้กำลังแผ่นดินอินเดีย (เรื่องอุไร กุศลาสัย แปล, 2544 : 315) ครั้นแล้ว ในระหว่างที่คานธีกำลังนำกลุ่มชนสวดมนต์บูชาพระเทพเจ้าอยู่ในนครเดลี ก็มีใครคนหนึ่งขว้างลูกระเบิดใส่ท่าน คานธียังมีบทต้องสอนให้โลกทราบอีกบทหนึ่งคือความไม่กลัว และความเชื่อมั่นในพระเทพเจ้าอย่างเต็มอัตราจนหมดสิ้น คานธีไม่เคยประสงค์ที่จะใช้กำลัง แม้แต่เพื่อพิทักษ์รักษาชีวิตของท่าน ซึ่งซึ่งความขลาดเช่นเดียวกับที่ท่านซึ่งซึ่งการใช้กำลัง ครั้งหนึ่งมีใครคนหนึ่งถามคานธีว่า ระหว่างที่ท่านกำลังเดินอยู่มือถือไม้เท้า หากมีงูร้ายตัวหนึ่งจู่โจมเข้ามาจะฉกกัดท่าน ท่านจะทำอย่างไรคานธีตอบอย่างหน้าตาเฉยว่า "ฉันก็จะทิ้งไม้เท้าเสียเท่านั้น" แทนที่จะตีไม้แต่จู่ด้วยความกลัว คานธีกลับสम्मใจที่จะอยู่อย่างไม่มีอะไรป้องกันตัว (เรื่องอุไร กุศลาสัย แปล, 2544 : 316) มหาตมะ คานธี ได้มองเห็นสภาพความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมชาติ ผู้คนในอินเดียบ้านเกิดที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาวต่างชาติอย่างไม่เป็นธรรม การกระทำที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติและเพื่อนร่วมชาติ จึงทำให้เขานิ่งดูตายไม่ได้ เขาได้เดินทางกลับจากแอฟริกาใต้ถึงอินเดียในปี 1915 ก่อนหน้าที่จะกลับสู่บ้านเกิดนั้น เขาได้พบกับความไม่เป็นธรรมในสังคมเหยียดผิวที่คนผิวขาวกระทำต่อคนผิวดำที่แอฟริกาใต้อย่างหยาบเหี้ยม ซึ่งชาวอินเดียที่ใช้ชีวิตและทำงานอยู่ที่นั่นก็ถูกจัดเป็นคนผิวดำกลุ่มหนึ่งด้วยเช่นกัน ตัวเขาเองคงถูกปฏิบัติอย่างลบลู่ศักดิ์ศรีต่าง ๆ นานาทั้งที่เขามีการศึกษาสูงกว่าคนผิวขาวหลายคนที่นี่ มีวิชาชีพเป็นนักกฎหมายและทนายความ แต่คนผิวขาวที่นั่นกลับมองคนผิวดำว่าเป็นคนชั้นต่ำเหมือนกันหมด คานธี เริ่มต้นรณรงค์ (ดวงธิดา ราเมศวร์, 2560 : 239) คนผิวดำและชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ทราบถึงสิทธิของตนที่มีทัดเทียมชาวผิวขาวที่นั่นจนมีผู้คนเห็นคล้อยตาม และเริ่มออกมาเคลื่อนไหวตามแนวสันติที่เขายึดถือว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวโดยหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความรุนแรงที่จะนำไปสู่ความสูญเสีย ซึ่งก็ได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่งที่ทำให้เริ่มมีคนผิวดำและชาวอินเดียเข้าร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิทางสังคมด้วยวิธีสันติเช่นนี้กันอย่างมากมายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเมื่อใบอนุญาตการทำงานในแอฟริกาใต้หมดอายุลง คานธีจึงต้องกลับอินเดีย โดยกลับไปประกอบอาชีพเป็นทนายความ และเริ่มต่อสู้ทางคดีความให้กับชาวอินเดียที่ไม่ค่อยทราบในสิทธิทางกฎหมาย และมักถูกนายจ้างหรือพวกชาวต่างชาติคอยจะเอารัดเอาเปรียบอยู่เป็นประจำ

แรกที่เดียวนั้น คานธีคิดจะทำหน้าที่สร้างความยุติธรรมขึ้นในสังคมให้แก่ประชาชนชาวอินเดียที่ถูกกดขี่ข่มเหงและต้องทนอยู่กับสภาพสังคมที่ไร้ซึ่งอนาคตจนบ้านเมืองตกอยู่ในความมืดมนทั่วไป แต่จากการที่ต้องคลุกคลีอยู่กับกฎหมายและว่าความให้กับชาวบ้านที่ถูกอำนาจมืดคอยคุกคามอยู่ตลอดเวลา ทำให้เขามองเห็นความไม่ยุติธรรมของกฎหมายที่มีทางการอังกฤษคอยควบคุมอยู่ โดยเฉพาะเมื่อทางอังกฤษได้มีการ

ออก "กฎหมาย โรว์ลัตต์ (Rowlatt Ac)" ในปี 1919 เพื่อต้องการปิดหนทาง การต่อต้านรัฐบาลอังกฤษ โดยมีสาระสำคัญก็คือการมอบอำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถจับกุมและตัดสินโทษได้โดยไม่จำเป็นต้องฟัง กระบวนการศาล ในกรณีที่มีหลักฐานว่าผู้ต้องหา มีพฤติกรรมก่อการร้ายโดยไม่จำเป็นต้องประกาศภาวะฉุกเฉินหรือประกาศกฎอัยการศึกแต่อย่างใด สิ่งนี้ได้สร้างความปั่นป่วนขึ้นมาเป็นอย่างมาก เมื่อมีเจ้าหน้าที่ ออกทำการคุมจับผู้คนไปทั่วแล้วตัดสินโทษในทันทีโดยมากกว่าครั้งนั้นเป็นราษฎรที่บริสุทธิ์ หรือหากกระทำผิด ก็เพียงกรณีเล็กน้อยเท่านั้น แต่กลับถูกสำเร็จโทษเพราะกฎหมายฉบับดังกล่าวมอบอำนาจเอาไว้ให้ คานธี เริ่มวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายฉบับนี้อย่างรุนแรง และเมื่อเกิดเหตุการณ์สังหารหมู่ประชาชนที่เมืองอมฤตสาร์ รัฐปัญจาบ ในเดือนเมษายนพ.ศ. 2462 จากเหตุที่ประชาชนได้ออกมาประท้วงการกระทำอันรุนแรงเกิน (ดวงธิดา ราเมศวร์, 2560 : 240) บริการที่ยิ่งใหญ่ที่สุดประการหนึ่งที่คานธีได้บำเพ็ญเพื่อชาวอินเดียก็คือ การสอนให้ชาวอินเดียตระหนักถึงข้อบกพร่องของตนเองทันทีที่สังครามยุติลง หากเขาต้องการอิสรภาพก็ขึ้นกับสิทธิทุกประการในฐานะที่เป็นพลเมืองแล้วไซ้ เขาก็จำเป็นต้องทำตนเองให้คู่ควรกับสิทธิเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าหากชาวอินเดียต้องการอยู่ในย่านสวยๆ งามๆ ที่สงวนไว้สำหรับชาวยุโรป ชาวอินเดียจะต้องแสดงให้เห็นว่า เขาสามารถรักษาย่านที่อยู่เหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ ด้วยการเป็นผู้มีความสะอาดและเรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่ฟังต้องสงสัยเลยว่า มีชาวอินเดียจำนวนไม่น้อยได้กลายเป็นผู้มีนิสัยพล่อยพละละเลย และไม่มีระเบียบไปเสียแล้ว คานธีไม่ยอมให้สภาวะเช่นนี้มีอยู่ต่อไป (เรื่องอุไร กุศลลาสัย แปล, 2544 : 134.)

ครั้งนี้ คานธีถูกตีและได้รับบาดเจ็บสาหัสมากถึงกับต้องหนีไปยังบ้านของเพื่อนคนหนึ่ง แล้วก็ให้พักผ่อนนอนอยู่บนเตียงตำรวจได้ทำการจับกุมตัวพวกปะชุนาน แต่คานธีไม่ยอมฟ้องร้องกล่าวโทษเขาแต่ประการใด เพราะท่านอดคิดไม่ได้ว่าการวิวาทระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิมอาจจะเกิดขึ้นอีกเนื่องจากเหตุการณ์ครั้งนี้ คานธีได้วิงวอนอย่างนอบน้อมและสุภาพขอให้กลุ่มชนทั้งสอง คือชาวฮินดูและชาวมุสลิมสมัครสมานสามัคคีกัน และขอให้โลหิตหยาดไหลออกจากบาดแผลของท่านจงเป็นเครื่องสมานมิตรภาพอันนี้ ผลแห่งความอ่อนโยนอันน่าประหลาดใจนี้ ได้ทำให้จิตใจของมีระอะลามเต็มไปด้วยความเสียใจในการกระทำของตน และเขาได้กลายเป็นมิตรที่สนิทสนมคนหนึ่งของคานธีระหว่างที่นอนรักษาตัวเพื่อฟื้นจากบาดแผลที่ได้รับ คานธีได้อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาพิมพ์ลายนิ้วมือของท่านด้วยอย่างไรก็ตาม การต่อสู้อันเนื่องจากการขึ้นทะเบียนมิได้สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ เพราะฝ่ายรัฐบาลมิได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้ แต่กลับสั่งให้ชาวอินเดียไปขึ้นทะเบียนต่อไปเช่นเดิม ดังนั้น คานธีซึ่งเป็นผู้ที่แข็งแกร่งได้ดุจเดียวกับที่เป็นผู้อ่อนหวานและให้อภัยแก่ผู้อื่นเสมอจึงมีจดหมายถึงรัฐบาลมีข้อความหนักหน่วงมาก ท่านได้แจ้งให้รัฐบาลทราบว่า หากรัฐบาลไม่ยกเลิกคำสั่งขึ้นทะเบียนแล้วไซ้ ชาวอินเดียทั้งหมดที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วโดยสมัครใจ จะเผาใบทะเบียนของตนเสียให้หมด เนื่องจากความดีร้ายของรัฐบาล คานธีรวบรวมใบทะเบียนได้สองพันใบแล้วจุดไฟเผาในที่สาธารณะ พฤติการณ์อันนี้ทำให้ท่านต้องเข้าคุกอีกวาระหนึ่ง (เรื่องอุไร กุศลลาสัย แปล, 2544 : 201)

กาลเวลาได้ผ่านไปประยะหนึ่ง คานธีได้อนุญาตให้ครอบครัวคนวรรณะจัณฑาลครอบครัวหนึ่ง มาร่วมอาศัยอยู่ด้วยในอาศรม ทั้งนี้ก็เพราะท่านรู้สึกว่าคุณจะต้องทำตัวอย่างไว้ให้เห็น ครอบครัวคนวรรณะ

จันฑาลนี้ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกสาวน้อย ชื่อลักขมี สองสามีภรรยาเป็นคนดีไม่มีเล่ห์เหลี่ยมและขยันขันแข็งในการทำงาน แต่มีมิตรชาวฮินดูหลายคนของคานธีพากันไม่พอใจ เพราะคานธีอนุญาตให้คนวรรณะต่ำต้อยเช่นนี้เข้ามาอยู่ด้วยในอาศรม เมื่อมิตรเหล่านี้เป็นคนที่ช่วยเหลือคานธีอยู่ในด้านการเงินเพื่อส่งเสริมกิจการอันดีงามของอาศรมในตอนนั้นเงินทองความช่วยเหลือที่เคยได้รับก็ได้หยุดชะงักลง และบรรดามิตรสหายต่างก็ไม่มาเยี่ยมเยียนที่อาศรมอีกต่อไป แต่คานธีมิได้ถือสาอะไร ท่านทราบดีว่าท่านเป็นฝ่ายถูกและพระเทพเจ้าทรงอยู่ข้างท่านแม้ว่าอาศรมจำเป็นจะต้องใช้จ่ายเงินมากแต่ท่านก็หาได้วิตกอะไรไม่ เพราะท่านเชื่อมั่นว่าพระเทพเจ้าคงจะไม่ทรงทอดทิ้งท่านเป็นแน่แท้ และแล้วพระเทพเจ้าก็ทรงตอบแทนศรัทธาความเชื่อมั่นของคานธี โดยมีผู้ไม่ปรากฏนามคนหนึ่งได้ส่งเงินไปให้คานธีเป็นจำนวน 13,000 รูปี (เรื่องอุไร กุศลาสัย แปล, 2544 : 205) คานธีได้ช่วยยกระดับฐานะของชาวจันฑาลผู้นำสงสารจำนวนมากให้สูงขึ้น ท่านได้สอนให้พวกเขาเกิดความเข้าใจว่า พวกเขามีสิทธิทุกประการที่จะเงยหน้าอ้าปากขึ้นด้วยเกียรติภูมิเช่นเดียวกับผู้อื่น คานธีได้บังคับให้ชาวฮินดูวรรณะสูงเคารพพวกจันฑาล และอนุญาตให้พวกจันฑาลเข้าไปในเทวาลัย อันเป็นสถานที่ที่พวกจันฑาลถูกห้ามเข้าเป็นเวลานานมาแล้ว คานธีได้ให้การศึกษาแก่พวกจันฑาล ได้สอนวิชาช่างฝีมือให้แก่เขา และพิสูจน์ให้เห็นว่าพวกจันฑาลก็มีความเฉลียวฉลาดเช่นเดียวกับชาวฮินดูคนอื่นๆ เหมือนกัน เฉพาะงานอันประเสริฐเลิศค่าขึ้นนี้เพียงขึ้นเดียวเท่านั้น คานธีก็คู่ควรกับเกียรติยศอันเป็นอมตะแล้ว แต่นี่เป็นเพียงหนึ่งในบรรดาสິงมหัศจรรย์ทั้งหลาย ที่ท่านได้กระทำไว้เพื่อฮินดู (เรื่องอุไร กุศลาสัย แปล, 2544 : 235) ด้วยวัตถุประสงค์อันเดียวกันในจิตใจของท่านเป็นนิสสัย คานธีได้พยายามอบรมสั่งสอนผู้ที่อยู่ใกล้ชิดทุกคนให้รู้จักประหยัดอย่างเข้มงวดที่สุด คติของท่านมีอยู่ว่า การสุรุ่ยสุว่ายแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็เป็นการประทุษร้ายต่อคนยากคนจนขณะที่นั่งปั่นด้ายอันเป็นกิจวัตรประจำวันของท่าน คานธีก็จะระมัดระวังเก็บเส้นด้ายเล็กเส้นด้ายน้อยรวบรวมไว้เสมอ ด้วยการใช้นเส้นด้ายเล็กๆ เหล่านี้ยัดเข้าไว้ข้างใน คานธีก็จะทำเป็นเบาะหรือหมอนเล็กๆ สำหรับปักหมุดไว้ใช้ได้อย่างสบาย

สิทธิมนุษยชนตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุมีทรรศนะว่า ศีลธรรมคือสันติภาพของโลก สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องทางศีลธรรมก็ได้ เป็นเรื่องทางวัฒนธรรมก็ได้ สัมมาทิฐิช่วยให้ขึ้นมาอยู่เหนืออิทธิพลของสิ่งทั้งปวงในโลก นี้เรียกว่าเป็นนิสสรณะ ทางออกของมนุษย์เพื่อจะมาสู่สันติภาพมีมากมาย แต่ว่าทุกเรื่องล้วนมีความจริงในตัว มีปณิธาน 3 ประการที่ตั้งไว้แล้วยังชักชวนผู้อื่นให้ตั้งปณิธาน ถ้าว่ามีความสำเร็จตามปณิธาน 3 ประการที่ตั้งไว้แล้ว มนุษย์ต้องทำงานเพื่อให้สมกับที่เป็นมนุษย์ การทำงานเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ศักดิ์สิทธิ์ และสูงส่ง ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ถ้าเราทอดทิ้งสิ่งที่เรียกว่างานเสียแล้ว เราก็จะสูญเสียความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องของเราไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ในที่นี้ "ความเป็นมนุษย์" หมายถึงสถานะที่คนเราจะเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักจิตว่าง การเป็น "คน" หรือ "มนุษย์" ในทัศนะของท่านพุทธทาสไม่ได้มีมาพร้อมกับการเกิดจากกรรมมารดาแต่เป็นสถานะที่

คนเราจะต้องพยายามเข้าถึง ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า "มนุษย์ หมายถึงคุณภาพระดับสูงขึ้นไปกว่าที่บ่งบอกด้วยคำ ว่า ท่านพุทธทาสให้นัยว่า เราจะเป็นมนุษย์ได้ก็ด้วยการทำงานในโลกตามหลักจิตว่าง ดังนั้น มนุษย์ในแง่ทาง จิตวิญญาณจึงอาจมาจากมนุษย์ทางเศรษฐกิจก็ได้ เพราะตามแนวคิดของท่านพุทธทาสนั้นหากเราแยก กิจกรรมทางเศรษฐกิจออกไปเสียจากกิจกรรมทางจิตวิญญาณแล้ว ชีวิตของคนเราก็จะไร้ทั้งจุดหมายและความหมาย ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า "โลกก็คือการทำงานและการทำงานก็คือโลก ชีวิตก็คืองานและงานก็คือชีวิต 2 สิ่งนี้คือสิ่งหนึ่งสิ่งเดียวกันถ้าเราต้องจำใจอยู่ในโลก หรือมีชีวิตโดยไม่ทำงานแล้วชีวิตในลักษณะนี้ก็จะไร้ความหมาย และยิ่งไปกว่านั้น เราก็คงไม่ต่างอะไรกับคนที่ได้ตายไปแล้ว" เมื่อตีความว่าจิตว่างเป็นฐานหลักของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา หลักจิตว่างก็จะเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างปรัชญาธรรมะของท่านพุทธทาสกับแนวคิดของท่านเกี่ยวกับประเด็นทางสังคมและการเมืองในลักษณะนี้จิตว่างจะรวมเอาแง่มุมอันหลากหลายในระบบการตีความของท่านพุทธทาสเข้าไว้ด้วยกัน นั่นก็คือว่า จิตว่างเป็นจุดรวมหลักของเหตุผลที่ท่านวิพากษ์วิจารณ์คติเรื่องพลังเหนือธรรมชาติในคำสอนของพระพุทธศาสนา และคติที่แยกการปฏิบัติธรรมของฆราวาสออกจากบรรพชิตในศาสนา นี้ จิตว่างยังเป็นจุดรวมหลักของความมุ่งหวัง

ตามทรรศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ สติหมินุชยชนเป็นความเสมอกันทางด้านคุณธรรมภายในจิตใจของบุคคล เช่น ภิกษุในพระพุทธศาสนา ภิกษุรูปไหนมีคุณธรรมอยู่ในใจไม่ใช่เป็นนักบวชแต่เปลือกคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลนั้นเรียกว่า ความเสมอกันหรือความเท่าเทียมของพระสงฆ์ (พุทธทาสภิกขุ, 2550 : 25) มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์แสดงออกมา สันติภาพคือความที่มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์แล้วแสดงออกมา มนุษยธรรมในที่นี้ ตามตัวหนังสือก็คือธรรมะสำหรับทำความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ก็คือความมีจิตใจสูง จิตใจสูงก็คือรู้จนทำตนให้อยู่เหนือปัญหา และความทุกข์ทั้งปวง เรื่องความทุกข์หรือปัญหานี้เอามาเป็นเรื่องเดียวกันก็ได้ ถ้ามีความทุกข์ก็เป็นปัญหา ถ้ามีปัญหาก็คือต้องเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เป็นธรรมดา มนุษย์ที่รู้เรื่องที่จะอยู่เหนือปัญหาทั้งปวง จึงชื่อว่ามนุษย์ แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง ความมีจิตใจสูงนั้นแสดงออกมาก็จะทำให้เกิดสันติภาพ สันติสุข สงบเย็นทั่วกัน เพราะวามมนุษย์มีคุณธรรมที่สูงถึงกับรู้ว่าทำลายไม่ได้ ถ้าทำลายแล้วก็จะเกิดผลตามมาจึงมีแต่จะส่งเสริมให้ธรรมชาติ ยังคงเป็นธรรมชาติที่ครบถ้วน เรียบร้อยงดงาม ปกติ ธรรมชาติทางวัตถุไม่ถูกทำลาย แต่ถ้าเล็งไปถึงธรรมชาติทางจิตใจ ก็อธิบายกันได้หลายอย่าง ธรรมชาติทางจิตใจ ถ้าพูดถึงอย่างแท้จริงลึกซึ้งถึงที่สุด ก็หมายถึงธรรมชาติที่เป็นความสงบไม่ปรุงแต่ง ธรรมชาติที่มีการปรุงแต่งนี้ ไม่ใช่ธรรมชาติเดิม เป็นธรรมชาติใหม่ที่ถูกรังปรุงแต่งเสียแล้ว ธรรมชาติเดิมคือความไม่ปรุงแต่งยังคงอยู่ก็มีความสงบสุข ถ้าดูผลที่เกิดแก่มนุษย์ขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ก็จะเห็นว่าในขั้นนั้นมีมิตรภาพชั้นสูงสุด คือมองว่า มนุษย์ทุกคนเป็นเพื่อนเกิดเพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย กันจริงๆ ทำอะไรจึงกระทบกระทั่งกันไม่ได้ มีแต่คอยทะนุถนอม ระมัดระวังมิให้เกิดการกระทบกระทั่ง เรียกว่ามีมิตรภาพชั้นสูงสุดระหว่างมนุษย์กับสัตว์

ถ้าว่ามีสันติภาพอย่างแท้จริง อย่างความหมายของธรรมะแล้ว มิตรภาพนั้นจะต้องขยายออกไปถึงคนและสัตว์ระหว่างคนและสัตว์ ไม่มีการเบียดเบียนระหว่างคนและสัตว์ เดี๋ยวนี้ก็มีพิทักษ์สัตว์ กันอยู่เหมือนกัน แต่ดูจะพิทักษ์เพื่อประโยชน์ แก่การศึกษาหรือเพื่อความจำเป็นอย่างอื่น มิได้มองว่าเพื่อมิตรภาพไปดูให้ดี การคุ้มครองสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งที่นิยมกันอยู่เวลานี้ นั้นดูจะไม่ใช่มิตรภาพมาจากปรัชญาสันติภาพ จะมีรากฐานมาจากความคิดนี้อย่างอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เพื่อการศึกษา ถ้าเป็นสันติภาพแท้จริง มิตรภาพนั้นต้องมีระหว่างคนกับสัตว์ในลักษณะที่ว่าเท่ากันว่า ชีวิตนี้เท่ากันจึงไม่ละเมิดล่วงเกินกัน ไม่เหมือนกับในบางศาสนา บัญญัติให้สัตว์เป็นอาหารของมนุษย์จนกระทั่งนักบวชในศาสนานั้นๆ ยิงนกตกปลาได้ ไม่เหมือนกับในพุทธศาสนาที่ถือว่ามีความเท่ากัน ฉะนั้น จึงห้ามโดยประการทั้งปวงและในบางกรณี หรือ บุคคลบางพวก มิตรภาพจะลงไปถึงต้นไม้ เช่น วินัยของภิกษุบังคับอยู่ว่า ภิกษุจะตัดต้นไม้ไม่ได้ ภิกษุทำต้นไม้ตายก็เท่ากับฆ่าสัตว์ให้ตาย นี้เรียกว่า มิตรภาพในทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะสำหรับภิกษุ ขยายลงไปเสมอกันแม้ในระหว่างคนกับสัตว์ และคนกับต้นไม้ มันก็เลย มีผลเป็นการป้องกันระงับเสียได้ ซึ่งการประทุษร้าย โดยประการทั้งปวง เพราะว่าการประทุษร้ายสัตว์เล็กๆ น้อยๆ เช่น มด แมลงอย่างนี้ ถ้าทำไปมากเข้าขยายเป็นสัตว์ที่โตขึ้นไป เพราะความเคยชิน จนกระทั่งฆ่ามนุษย์ก็ได้ เมื่อฆ่ามนุษย์ธรรมดาได้แล้ว ฆ่าบิดามารดาก็ได้ ฆ่าพระอรหันต์ก็ได้ เพราะว่าควบคุมไม่ได้ กันไว้ไม่อยู่ จึงมีหลักเกณฑ์จะสกัดกันไว้เสียตั้งแต่เบื้องต้น ชื่อว่าชีวิตแล้วเป็นสิ่งที่ประทุษร้ายไม่ได้ ที่นี้ก็จะมาดูกันต่อไป ในแง่ความประทุษร้าย ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน ในระดับที่เป็นมนุษย์นี้ มีการประทุษร้ายพื้นฐานประการ ที่เรียกกันว่า ศีล 5 ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกาย ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติ ไม่ประทุษร้ายของรักใคร่พอใจ ไม่ประทุษร้ายความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมของผู้อื่นด้วยวาจา แล้วก็ไม่ได้ประทุษร้ายสติปัญญาของตนเอง อย่างนี้เรียกว่า ความไม่ประทุษร้ายโดยหลักพื้นฐาน 5 ถ้าในโลกมีสันติภาพจริงต้องไม่มีความประทุษร้าย พื้นฐาน 5 ประการนี้ ยังมีอยู่ในปัจจุบัน และยิ่งจะมีเพราะว่ามนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส เพราะเหตุที่ไปหลงมัวเมาในวัตถุนิยม ความประทุษร้าย 5 ประการนี้ ก็เลยหนาแน่นไปด้วยกิเลส

ผู้อื่นทำสงครามเพื่อตนเองเหล่านี้ มันก็ไม่ถือหลักเหล่านี้ ถ้าว่ามีสันติภาพมันก็ต้องไม่มีการประทุษร้าย โดยหลักพื้นฐาน 5 ประการนี้ เมื่อเป็นดังนั้นแล้วก็จะเห็นได้ต่อไปว่า สงครามทุกชนิดระดับหายไป สงครามโดยตรง สงครามโดยอ้อม สงครามใต้ดิน สงครามบนดิน สงครามยิง สงครามไม่ต้องยิง สงครามทางบีบคั้นโดยเศรษฐกิจหรือโดยวิถีทางใดๆ ที่จะบีบคั้นกันได้ก็จะเรียกได้ว่าสงครามไปหมด สงครามทุกชนิดเหล่านั้น ระดับหายไป เพราะความมีมนุษยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของสันติภาพ ที่นี้จะดูว่า ในโลกนี้ที่ไม่มีประเทศใดที่จะเป็นประเทศอันธพาลเกรง ไม่มีประเทศใดในโลกทำตนเป็นอันธพาล และอันธพาลในทุกความหมาย ซึ่งมันก็มีอยู่หลายความหมายเต็มที่ อาย้ออกชื่อเลยมันกระทบกระเทือน ว่าแต่อย่าเป็นอันธพาลหมายความว่าเห็นประโยชน์ของตนเองแล้วก็ขี้ขลาด ที่จะลี้ภัยเอาประโยชน์ของผู้อื่น เอาเปรียบผู้อื่น บางทีก็ถึงกับคุมพวกกัน แล้วก็ลู่ล้าประโยชน์ของประเทศอื่น ซึ่งมีความอ่อนแอกว่า อย่างนี้ก็จะไม่มี มันมีลักษณะไม่เป็นอันธพาล ถึงกับมีคำเปรียบว่า ลูกแกะเล่นหยอกกับสิงโตได้ หรือว่าหนูเล่นหยอกกับแมวได้ มันไม่มีฝ่าย

ใดที่จะต้องเดือดร้อนใช้อำนาจข่มเหงฝ่ายอื่น คนจน คนอ่อนแอ คนทุพพลภาพ ได้รับความเคารพนับถือในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ไม่มีใครถูกดูหมิ่นใคร คนจน ที่เรียกกันว่าพวกทาส ให้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นลูกเป็นหลานของเศรษฐีใจบุญ คนมั่งมี มีแต่เป็นเศรษฐีใจบุญ ไม่ใช่เป็นนายทุนซูดรีด มีแต่เศรษฐีใจบุญ คนจนได้รับการดูแลประคบประหงม อย่างกับว่าเป็นลูกหลานของเศรษฐีใจบุญอย่างนี้แล้วมันก็ไม่เกิดวิกฤตการณ์อย่างที่เกิดอยู่ในบัดนี้ คือระหว่างพวกนายทุนกับชนกรรมาชีพ ขอให้ลองสังเกตดูให้ดี ๆ ความเจริญทั้งหลายไม่เป็นทางให้เกิดความประทุษร้าย เติบโตนี้มีอะไรขึ้นมาเป็นความเจริญ มันก็กลายเป็นเรื่องของการประทุษร้าย มียานพาหนะก้าวหน้า ก็ใช้ยานพาหนะเพื่อทำลายล้างกัน มีถนนหนทางให้ความสะดวก ก็กลายเป็นอุปสรรคสำหรับการปล้นจี้กลางถนนหนทาง ความเจริญมันกลายเป็นอุปสรรคของความเลวร้ายเป็นอุปสรรคของอันธพาล ไม่ว่าจะความเจริญในแง่ไหน มันกลายเป็นอุปสรรคของอันธพาลไปเสียหมด มันไม่ใช่ความเจริญไปในทางที่ถูกต้อง หรือถ้าพูดให้ละเอียดลงไป มันกลายเป็นอุปสรรคของกิเลส ความเจริญก้าวหน้าทุกอย่าง กลายเป็นอุปสรรคแก่กิเลส ส่งเสริมกิเลส กิเลสเป็นผู้ใช้ผลิตผลแห่งความเจริญก้าวหน้า เรียกว่า มันตรงกันข้ามอย่างไม่น่าจะมี มันผิดกับที่เราหวังตั้งใจไว้ว่าสิ่งที่วิเศษประเสริฐนั้นควรจะถูกใช้ไปแต่ในทางที่ดี เช่นเดียวกัน เติบโตมันกลายเป็นเรื่องตรงกันข้าม

ทัศนะของท่านพุทธทาสจะให้กิจกรรมทางสังคมมีคุณค่าในทางจิตวิญญาณและให้ฆราวาสชาวพุทธสามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้โดยตรง พุทธทาสกล่าวถึงจิตว่างในฐานะที่เป็นทั้งการพัฒนาความสงบของจิตในชีวิตประจำวันและการขมลองนิพพาน นั่นคือ จิตว่างเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกของความเป็นสติในการประกอบกิจทางวัตถุทุกอย่างของฆราวาสกับความหลุดพ้นทางจิตวิญญาณอันเป็นภาวะเหนือโลก ตามทัศนะของท่านพุทธทาสแล้ว จิตว่างจะทำให้ฆราวาสเข้าถึงนิพพานได้โดยตรง ในทำนองเดียวกัน การปฏิบัติตามหลักจิตว่างหรือการพัฒนาความระลึกได้นั้นยังหมายความว่าไม่อาจแยกออกได้เป็นงานในโลกทางสังคมอีกด้วย แท้ที่จริงแล้วท่านพุทธทาสถือว่า การงานกับจิตว่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกจากกันไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเห็นว่า จิตว่างเป็นกุญแจที่จะไขปัญหาทางทฤษฎีของการนำคำตีความหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้ฆราวาสเข้าถึงหลักคำสอนดังกล่าวนี้ได้ ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติกันอย่างเดียวกับที่ทฤษฎีภาษาธรรมเป็นฐานหลักของวิธีการตีความคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบตามแนวใหม่ของพุทธทาส แนวคิดเรื่องจิตว่างก็เป็นจุดรวมเชิงหลักการของท่านพุทธทาสยอมรับการตีความดังกล่าวนี้ด้วย

สรุปความว่า การเคลื่อนไหวทุกอย่างของสิ่งที่มีชีวิตนี้เป็นไปด้วยอำนาจของกาม ตามอำนาจของกามและเพื่อกามเท่านั้น สิ่งที่เหลืออยู่อีกเล็กน้อยที่จะต้องวินิจฉัยเช่น พวกที่ทำการศึกษาค้นคว้าพวกนี้ส่วนใหญ่ก็เพื่อผลประโยชน์ที่เมื่อได้มาแล้วก็ใช้ไปอย่างคนธรรมดาสามัญ หรือเพื่อเลี้ยงบุตรภรรยาตามวิสัยของคนธรรมดาสามัญ สำหรับพวกค้นคว้าที่เป็นอัจฉริยมนุษย์นั้น ก็ไม่พ้นที่จะเป็นไปเพื่อเกียรติซึ่งเป็นปัจจัยของกาม แม้ที่พูดกันว่า ทำเพื่อวิชาความรู้ก็ยังไม่พ้นจากความหมายของคำว่าเกียรติ และเราก็นำสืบไม่ได้ว่าความรู้สึกแท้จริงของบุคคลนี้ เป็นอย่างไรกันแน่ และแม้จะเข้าไปเพื่อวิชาหรือเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์อย่างแบบ

โพธิสัตว์ทั่วไป ก็ยังไม่พ้นจากอิทธิพลของกามอยู่ดี หากแต่ว่าเป็นชั้นที่ละเอียดประณีตยากที่จะมองเห็นเท่านั้น จึงอยู่นอกขอบวงที่จะวินิจฉัยได้ และไม่ถูกจัดเป็นของคนธรรมดาสามัญเสียแล้วเพราะฉะนั้น การที่กล่าวว่า คนหรือสิ่งที่มีชีวิตในระดับธรรมดาสامัญญ์นั้น ทำอะไรก็เพื่อกาม หรือเพราะกาม อย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดา อารมณ์ทั้ง 6 ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ยกเว้นแม้แต่พวกมุณี ฤๅษี ที่บำเพ็ญตบะเพื่อผลของตบะตามที่สั่งสอนสืบๆ กัน มา ดังนั้นเป็นอันกล่าวได้ว่า "ตัวกู" หรือ"ของกู" ของคนในระดับธรรมดาสามัญญ์นั้น ล้วนแต่เป็น "ตัวกู-ของกู" ที่ตั้งรากฐานอยู่บนกาม แม้จะเปลี่ยนมาเป็นเรื่องของภพเช่น ในขณะที่มีการถือรั้นอวดดีมีมานะทิฐฐิ หรือรบราฆ่าฟันกันก็ตาม ก็ล้วนแต่มีมูลมาจากกามทั้งนั้น

ส่วนทรศนะของท่านพุทธทาสได้แถลงนิยามกฎบัตรพุทธบริษัท ที่พ้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า "ผลิตมาก กิน-เก็บแต่พอดี" เหลือเอาไปช่วยเพื่อนมนุษย์" นี่คือ 'อุดมการณ์ทางการเมือง' ของชาวพุทธที่ช่วยโลกได้" อีกเรื่องหนึ่ง ท่านพุทธทาสเขียนบันทึกด้วยลายมือของท่านเองว่า ไม่ใช่ว่ามีข้าวกินแล้วจะหมดปัญหา ถ้ายังไร้ศีลธรรมและเห็นแก่ตัว ก็ยังแย่งข้าวกินกันอยู่นั่นเอง ความเห็นแก่ตัวต่างหาก ที่เป็นปัญหาไปเสียหมดทุกด้าน ดังนั้น รับผิดชอบกันกำจัดความเห็นแก่ตัวเถิด ทั้ง นักการเมือง เศรษฐกิจและสังคมศาสตร์ (พุทธทาสภิกขุ,ตัวกูของกู, 2550 : 174)

ท่านพุทธทาสเชื่อว่า การเมืองกับศาสนาจะต้องไปด้วยกัน ต้องใช้หลักเดียวกันคือหลักของ 'หน้าที่' เพราะทั้งการเมืองและธรรมะ คือ "การจัดการให้คนหมู่มากอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ" ถ้านักการเมืองยัง แบ่งแยกจากธรรมะอยู่ ท่านว่า "ก็เป็นความโง่ของผู้แบ่งแยกเอง" พุทธศาสนาดั้งมั่นในดินแดนสุวรรณภูมิ โดย คณะพระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อประมาณ พ.ศ.300 นักโบราณคดีกลุ่มเอเชียอาคเนย์ประชุม แล้วประชุมอีก ก็ยังไม่สามารถสรุปว่า สุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่เมืองไหน? อินโดนีเซีย-มาเลเซียเขาก็ว่าอยู่ใน ประเทศของเขา พม่า-มอญก็ว่าอยู่ในพม่า นักโบราณคดีไทยเองก็ยังคงแตกออกเป็นหลายความคิด บ้างก็ว่าคือ อาณาจักรศรีวิชัยแถบนครศรีธรรมราชหรือสุราษฎร์ธานี บ้างก็ว่าอยู่ภาคกลางในแหล่งทวารวดี นครปฐม สุพรรณบุรี ลพบุรี แล้วแผ่อิทธิพลพุทธศาสนาไปล้านนา ไปอีสานแต่เป็นที่แน่นอนว่า ธรรมสัจจะของ พระพุทธเจ้าแผ่สันติสุขปกคลุม ขนเผ่า หลากหลายเชื้อชาติ เป็นหลักการเมืองการปกครองอยู่ในภูมิภาคนี้ไม่ เสื่อมคลาย เป็นเวลานานอย่างเหลือเชื่อ

เมื่อท่านพุทธทาสว่า "ต้องสนใจในคำว่า "ธรรม" หรือพระธรรมกันเป็นพิเศษ ให้ถูกต้องเต็มที่ แล้ว ก็เอามาใช้กับการเมือง จึงไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด ที่นี้คนก็แตกต่างกันนิดหน่อย แล้วมันก็ยิ่งแย่งความเสมอภาคนี้มันเป็นกิเลสของคนต่างหาก แล้วมันไม่ยอมรับสภาพกรรมตกแต่งมาให้ต่างกัน เพราะฉะนั้น เราต้อง ยอมรับสภาพกรรมตกแต่งมาให้ต่างกันถ้าเรายังอยากจะทำดีเทียมเขา เราก็ขยันในหน้าที่การงานของเรา มันก็ เป็นการทำความดีที่ถูกสำหรับยกฐานะ ฐานะของเราขึ้นมา แล้วก็ดีขึ้นดีขึ้น มีสถานะสูงขึ้นมา มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงน้อยลง นั่นแหละคือ การปฏิบัติธรรมในความหมายหนึ่ง (ของหลักแก่นกรรมในพระพุทธศาสนา) ซึ่งจะ แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูงได้ ผู้มีธรรมะเป็นผู้ปฏิบัติธรรมหรือเป็นมนุษย์นั่นเอง มนุษย์คือผู้ทำหน้าที่ของ มนุษย์ มนุษย์ต้องทำหน้าที่ต่างกัน เพราะว่าในเนื้อในตัวนั้นมีสมรรถภาพทางกาย ทางจิต ทางสติปัญญามันไม่

เหมือนกัน แต่มาทำสุดความสามารถด้วยกันในการทำหน้าที่ของตน เพราะฉะนั้น เราควรให้เกียรติแก่มนุษย์ทุกอาชีพ จะล้างท่อ แจวเรือจ้าง เป็นบุรุษไปรษณีย์ เป็นอะไรที่ว่าเขาถือว่ามันเป็นระดับต่ำไม่มี ไม่ต้องมีระดับต่ำหรือสูง เขาเป็นเพื่อนมนุษย์ของเรา เขาทำหน้าที่เพื่อความเป็นมนุษย์ของเขาเต็มที่ เท่ากับที่ว่าคนร่ำรวยคนฉลาดคนหนึ่ง เขาเป็นนายทุนร่ำรวยอะไรก็ตาม เขาก็ทำหน้าที่ได้กว้างขวางได้ใหญ่โต ลึกซึ้ง แต่ระวังให้ดีนะ ถ้าเขาไม่มีธรรมะแล้วก็จะเลวกว่าคนกวาดถนนที่มีธรรมะเสียก็ได้ คือว่าไม่ต้องคอร์ปชั่น ไม่ทำผิดทำชั่วไม่ผิดศีลผิดธรรมอะไร เพราะฉะนั้น คนร่ำรวย คนมีอำนาจวาสนาแล้วก็ระวังให้ดีเถิด จะสูญเสียความเป็นมนุษย์ เพราะไม่มีธรรมะ เพราะไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ มีแต่ความคดโกง คอร์ปชั่น

ทุกคนทำหน้าที่แห่งความเป็นมนุษย์ที่เหมาะสมแก่ตนเต็มที่ตลอดเวลา ถูกต้องอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิด มาจนถึงวันนี้ นี่แหละคือการปฏิบัติธรรมะทำงานให้สนุก เป็นสุขในการทำงาน คนมีธรรมะแล้วจะสนุก เป็นสุขในช่วยจำคำไว้อีกคำหนึ่งว่า การทำงานจงมีความสุข หากความสุขเมื่อทำงาน เมื่อทำงานในหน้าที่ของตน จงทำให้เกิดความพอใจชอบใจ จนเป็นสุขในตัวการทำงาน ความสุขต้องอยู่ที่เมื่อทำหน้าที่ของมนุษย์พอใจว่าเราทำได้แล้วก็มีความสุข พอใจตัวเองไหวตัวเองได้ว่า 'มันบังคับตัวเอง' ให้ทำได้งานที่เคยเบื่อเคยเกลียดนั้นแหละไปดูเสียใหม่ ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องไม่เกลียดงานไม่เบื่องาน สนุกในการทำงาน ไม่อยากให้ถึงเวลาเย็นที่จะเลิกงาน เพราะยังมีความสุขในการทำงาน กอบโกยความสุขจาก"ตัวการงาน" ไม่ใช่ผลจากการงาน

การมีธรรมะอย่างยิ่งมันเป็นอย่างนี้แล้วจะมีปัญหาปากท้องอย่างไร ที่นี้คนเดี๋ยวนี้ พอได้ผลของงานเป็นเงินเป็นทรัพย์แล้วก็เอาไปหาซื้อความสุขสันทนาการรำเริงบันเทิงมันจะหิวเป็นเปรตอยู่ตลอดเวลา ... เพราะว่ามันมีความทนทางจิตทางวิญญูณ อยู่ในชีวิตในความเป็นมนุษย์ของตน มันเป็นของกิเลสเผาผลาญจิตใจ ให้ทรมานเหมือนกับอยู่ในกองทุกข์ น้ำมันไม่ถูกธรรมะเลย (มงคล เดชนครินทร์, 2557: 60)

เปรียบเทียบสิทธิมนุษยชนตามทรรศนะของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ

การศึกษาเรื่องนี้มีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบเรื่องสิทธิมนุษยชนตามทรรศนะของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ เพราะทั้งมหาตมะ คานธี และพุทธทาสภิกขุ ต่างก็มีแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อสิทธิมนุษยชนของคนในสังคม มหาตมะ คานธีมีความเชื่อในระบบจตุรวรรณะ (วรรณะ 4) ท่านไม่อาจตอบปัญหานี้อย่างชัดเจน แต่ท่านเชื่อว่ายังไม่มีความเท่าเทียมกันในระหว่างชาวฮินดูด้วยกันเอง ศาสนาฮินดูและกฎหมายทางสังคมในอินเดียเป็นบ่อนทำลายชาวฮินดูอินเดียมามากแล้ว แต่จะยังไม่หยุดอยู่เพียงแค่นี้ยังจะบ่อนทำลายพวกฮินดูด้วยกันเอง และโดยที่สุดแม้แต่ประเทศอินเดีย จนเป็นเหตุให้ประเทศอินเดียเสียอิสรภาพ ศาสนาฮินดูไม่อาจช่วยใครๆ ให้รอดได้ คงไม่มีชีวิตใดเหลือรอดอยู่ในศาสนาฮินดู เหตุใดประเทศอินเดียจึงสูญเสียอิสรภาพครั้งแล้วครั้งเล่า เหตุใดประเทศอินเดียจึงตกอยู่ภายใต้การครอบงำของต่างชาติบ่อยครั้งนัก มหาตมะ คานธี มองว่า เป็นเพราะคนประเทศอินเดียไม่เคยลุกขึ้นมาต่อต้านศัตรู ตลอดเวลาที่ผ่านมาก็มักจะเป็นคนส่วนน้อยของสังคมที่ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อชาติบ้านเมือง ดังนั้น ใครก็ตามที่มีแสนยานุภาพเหนือกว่าแม้เล็กน้อยยกทัพมาบุกก็จะเป็นผู้กำชัยชนะทุกครั้งไป นี่เป็นสาเหตุสำคัญที่เป็นเหตุมาจากระบบวรรณะของ

ศาสนาฮินดูนั่นเอง วรรณะกษัตริย์เท่านั้นมีหน้าที่ทำการปกป้องกันประเทศชาติ นี่คือนี่สิ่งที่ได้เกิดขึ้นในอดีต และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศอินเดีย ต้องตกเป็นทาสมาไม่รู้กี่ครั้งก็ครา ถ้าสิทธิในการจับอาวุธออกรบ เพื่อประเทศอินเดีย ชาวอินเดียไม่ถูกปฏิเสธแล้ว ประเทศอินเดียก็คงจะไม่สูญเสียดีเอกราชไป หรือศัตรูผู้ รุกรานทั้งหลายก็คงไม่อาจเอาชนะอินเดียได้สำเร็จ ศาสนาฮินดูไม่สามารถช่วยใครให้รอดพ้นได้ ในศาสนาฮินดู ไม่มีความหลุดพ้น (โมกษะ) เหลือไว้สำหรับใคร ตามหลักคำสอนของฮินดูแล้วคงมีแต่พวกวรรณะสูงจำนวน น้อยนักที่จะได้รับประโยชน์ มีอะไรบ้างที่พวกศูทรและจัณฑาลได้รับจากศาสนาฮินดู ก็คือสิทธิมนุษยชน ความ ไม่เท่าเทียมกัน ทันทึที่ภรรยาของพราหมณ์ตั้งครรรค์ หล่อนจะเริ่มคิดถึงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลสูง (ศาล อุทธรณ์ และศาลฎีกา) ว่า มีตำแหน่งผู้พิพากษาว่างลงบ้างหรือไม่หนอ? แต่พอสตรีในกลุ่มของพวกศูทรและ จัณฑาลตั้งครรรค์หล่อนไม่อาจคิดถึงอะไรสูงส่งไปกว่าตำแหน่งพนักงานกวาดถนนของเทศบาล สภาพที่นั่นาสลด หุดห้อย่างนี้เกิดขึ้นและดำเนินมาได้ ก็เพราะศาสนาฮินดูซึ่งได้พร่ำสอน นางพราหมณ์คนก่อนให้เกิดความ ทะยานอยากชนิดนี้ขึ้น ขณะเดียวกันก็พยายามลดระดับความใฝ่ฝันของสตรีจากวรรณะจัณฑาลในยุคหลังลง พวกศูทรและจัณฑาลในประเทศอินเดียไม่อาจคาดหวังอะไรได้เลยสำหรับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของ ตนเองหรือได้รับสิทธิในทางที่ดีขึ้น หากแต่พวกศูทรและจัณฑาลเหล่านั้นยังต้องยอมเป็นทาสของฮินดูอยู่ต่อไป ถ้าพวกศูทรและจัณฑาลจะมีความหวังอะไรขึ้นมา ก็จะมีขึ้นมาได้โดยการสละศาสนาฮินดูออกไป แล้วหันไป ดำเนินตามหลักของพระพุทธศาสนา หลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาก็คือ ความเท่าเทียมกัน บรรดา พระสงฆ์สาวกที่ออกบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเมื่อครั้งพุทธกาลนั้น อาจกล่าวได้ว่า ประมาณร้อยละ 75 มาจากวรรณะพราหมณ์ที่เหลือประมาณร้อยละ 25 มาจากวรรณะศูทร ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาก็ยังถูกค่อน แคะว่า เป็นศาสนาของพวกศูทรอยู่ดี พระพุทธศาสนาไม่มีข้อจำกัดด้านวรรณะ คนที่เข้ามาบวชในสมัย พุทธกาลมาจากหลายแคว้นแคว้น เปรียบดังมหานทีทั้ง 5 คือ คงคา ยมุนา ศรีสวตี สรรภู และมที) เมื่อไหลลงไป รวมเป็นมหาสมุทร ย่อมละทิ้งชื่อเดิมฉนใด กุลบุตรที่มาจากวรรณะทั้ง 4 คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็ ฉนั้นนั่น เมื่อละบ้านเรือนออกบวชในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ย่อมละทิ้งชื่อโคตรเดิมของตน กลายเป็นสมณศากยบุตร สมาชิกสังคมสงฆ์มีสิทธิเท่าเทียมกัน นี่คือนี่หลักการของพระพุทธศาสนาที่ปฏิเสธการ แบ่งชั้นวรรณะและภาวะจัณฑาลในอินเดีย

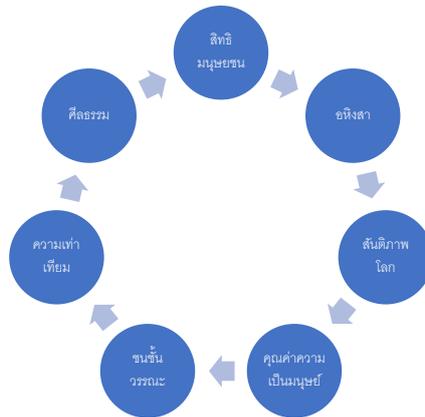
ตารางเปรียบเทียบสิทธิมนุษยชนตามทรรศนะของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ

มหาตมะคานธี	พุทธทาสภิกขุ
1.คานธี นับถือศาสนาฮินดู เชื่อว่า พระเจ้า เป็นผู้สร้างโลก มนุษย์ สัตว์ และวัตถุธาตุทุก ชนิดมาจากพระพรหมผู้เป็นเจ้า พระเจ้าเป็นผู้ กำหนดดวงชะตาของสัตว์ สรรพสัตว์ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปตามหลักเรียกว่า พรหมลิขิต	1.พุทธทาสภิกขุ เชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา คือไม่มีพระเจ้าผู้สร้างโลก แต่สอนว่าโลกปรากฏเกิดขึ้นตามธรรมชาติ กรรมเป็นผู้สร้างสรรคสรพสัตว์และทำให้แตกต่างกัน เพราะการกระทำของตนๆ พุทธศาสนิกชนเชื่อมั่นในผลของ กรรม เรียกว่า กรรมลิขิต

<p>2. การเรียกร้องให้ประชาชนออกมาประท้วง โดยสันติของคานธี ได้รับการตอบรับจากชาวอินเดียทุกชนชั้นวรรณะและทุกศาสนา การกระทำทุกอย่างเป็นไปได้เพื่อสันติภาพของคนอินเดีย</p>	<p>2. พุทธศาสนิกชน เชื่อเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคล คนเป็นใหญ่ในตัวเอง เคารพตนเอง ยึดเอาตนเองเป็นที่พึ่ง การกระทำของตนเป็นการชี้โชคชะตาของผู้กระทำ การกระทำทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยเหตุผล ท่านไม่สอนให้คนเชื่ออย่างงมงาย</p>
<p>3. คานธี ถือตามศาสนาฮินดูเรื่องชั้นวรรณะมนุษย์เกิดมาไม่เหมือนกัน แต่ละวรรณะจะไม่เท่าเทียมกัน จำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้นับถือ</p>	<p>3. พุทธศาสนิกชน ไม่ถือชั้นวรรณะ ให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้นับถือไม่เลือกชั้นวรรณะ</p>
<p>4. มีคนถามคานธีว่า ระหว่างที่ท่านกำลังเดินอยู่มือถือไม้เท้า หากมีงูร้ายตัวหนึ่งจู่โจมเข้ามาจะฉกกัดท่าน ท่านจะทำอย่างไร คานธีตอบว่า "ฉันก็จะทิ้งไม้เท้าเสียเท่านั้น" แทนที่จะตีงูด้วยความกลัว คานธีกลับสมัคใจที่จะอยู่อย่างไม่มีอะไรป้องกันตัว</p>	<p>4. มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ สันติภาพคือการที่มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ แล้วแสดงออกมา มนุษยธรรมก็ ความเป็นมนุษย์ก็คือความมีจิตใจสูง คือรู้จักทำตนให้อยู่เหนือปัญหา และความทุกข์ทั้งปวงหรือปัญหานี้เอามาเป็นเรื่องเดียวกันก็ได้ ถ้ามีความทุกข์มันก็เป็นปัญหา ถ้ามีปัญหา มันก็ต้องเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เป็นธรรมดา</p>
<p>5. การสู้อยู่สบายแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็เป็นการประทุษร้ายต่อคนยากคนจนขณะที่นั่งปั่นด้ายอันเป็นกิจวัตรประจำวันของท่าน คานธีก็จะระมัดระวังเก็บเส้นด้ายเล็กเส้นด้ายน้อยรวบรวมไว้เสมอ ด้วยการใส่เส้นด้ายเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ยัดเข้าไปข้างใน</p>	<p>5. ผลิตมาก กิน-เก็บแต่พอดี เหลือเอาไปช่วยเพื่อนมนุษย์" นี้คือ 'อุดมการณ์ทางการเมือง' ของชาวพุทธที่ช่วยโลกได้"</p>

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการเปรียบเทียบเรื่องสิทธิมนุษยชนตามทฤษฎีของมหาตมะคานธีกับพุทธทาสภิกขุ หลักสิทธิ สันติภาพ ศีลธรรม อหิงสา กลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื่องถึงกันสรุปเป็นรูปภาพได้ดังนี้

สรุป

จากบทความเรื่องนี้ทำให้ทราบว่า สิทธิเสรีภาพ สันติภาพ อิศรภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่มีมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาล้วนแต่มีความต้องการปรารถนา มนุษย์ไม่ต้องการถูกควบคุมกดขี่ มหาตมะ คานธีปฏิบัติตามหลักอหิงสาเรียกร้องสันติภาพด้วยสันติวิธีจนได้ผลสำเร็จ การรักสรรพชีวิตให้เท่ากับที่เรารักตัวของเราเองนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ตราบเท่าที่เราไม่มีความบริสุทธิ์ใจ และตราบใดที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ ตราบนั้นการบำเพ็ญอหิงสาก็จะเป็นเพียงความฝัน ผู้ที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจย่อมไม่มีทางเข้าถึงสิทธิมนุษยชนโดยแท้จริงได้ พุทธทาสภิกขุสนับสนุนการทำงานด้วยจิตว่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันยากที่จะแยกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเห็นว่า จิตว่างเป็นกุญแจที่จะไขปัญหาสิทธิมนุษยชนในสังคมได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงธิดา ราเมศวร์. (2560). *อินเดีย อารยธรรมยิ่งใหญ่แต่โบราณแห่งเอเชียใต้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2550). *พุทธทาส-พจนานุกรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญนิมิต.
- พุทธทาสภิกขุ. (2550). *ตัวกู-ของกู*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- มงคล เดชนครินทร์. (2557). *พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวสมัยนิยมในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรื่องอุไร กุศลาสัย ผู้แปล. (2544). *GANDHIJI: THE STORY OF HIS LIFE มหาตมา คานธี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.

เสนห์ จามริก. (2545). *พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2561). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.